

R.Vainienė: dabar taupo tik beprotis

Ugnė Karaliūnaitė, www.DELFI.lt, 2012 m. lapkričio 26 d. 18:34

Pasitelkusi austrų ekonomikos mokyklos idėjas Lietuvos laisvosios rinkos instituto (LLRI) ekspertė Rūta Vainienė tikina, kad ūkio kritimas simbolizuoja ekonomikos sveikimą, o centriniai bankai „išvirkšdami“ pinigų tik dar labiau apnuodija sistemą. Specialistė tiki, kad po tokių Europos centrinio banko veiksmų šių metų pradžioje dar po metų sulauksime hiperinfliacijos.

O kodėl hiperinfliacijos nėra iki šiol?

ISM vykusioje paskaitoje pristatydama ekonomisto Rolando Baaderio knygą „Pinigų socializmas: naujosios pasaulinės depresijos tikrosios priežastys“ R. Vainienė tikino, kad rinkos sukurtas produktas – pinigai – yra užgrobti valdžios, o infliacija tėra užslėptas mokestis, kurį susirenka valstybė.

Šiuolaikinius pinigus sukūrė ne rinka, o valstybė (fiat money – dekretiniai pinigai), todėl jai nebuvo ko ir užgrobti.

„Jei atneši į banką pinigus, tai nereiškia, kad tie pinigai saugiai guli, nes net atsiskaitomosiose sąskaitose esantys pinigai yra perskolinami. Bankams yra leista laikyti tik dalį rezervų, o ne visus 100 proc., tai yra labai lengvas pinigų pasigaminimo būdas“, - pinigų nuvertėjimo procesą aiškino ekonomistė.

Pinigų bankai ne perskolina. Kreditas kuriamas klaviatūros pagalba (ex nihilo).

R. Vainienė teigė, kad valstybių centriniams bankams suteikus pinigų emisijos teisę šis procesas buvo suvalstybintas: „Istoriškai pinigus galėjo leisti tik centriniai bankai, bet jie vis dar saugyklose turėjo aukso atsargų ir turėjo pinigų padengimą. Bet palapsniui bankai išleisdavo vis daugiau nepadengtų pinigų ir skolindavo juos komerciniams bankams. Šie dalį pinigų rezervuoja (Lietuvos atveju – 4 proc.). Europos centrinis bankas šiais metais sumažino privalomąsias atsargas iki 1 proc. ir taip atpalaidavo 1 mlrd. eurų. Ką tai reiškia? Tą patį daro ir JAV federaliniai rezervai“.

Pinigų – kaip į upelį vandens pasisemti

Kritikuodama monetarinę politiką R. Vainienė teigė, kad tokie centrinių bankų veiksmai pinigus iš ribotos gėrybės pavertė neribota – centriniai bankai gali lengvai įrašyti bet kokią papildomą skaičių banko balanse, vėliau tie pinigai patenka į komercinių bankų sistemą ir multiplikuojasi per dalinių rezervų sistemą.

Pinigai nesimultiplikuoja, o multiplikatoriaus nėra. Žingsnių seka tokia: bankas, išduodamas kreditą, sukuria indėlį, tada atsiranda poreikis padėti privalomas atsargas nuo to indėlio, o CB tas atsargas privalo suteikti, jei nori išlaikyti palūkanų lygį nepakitusį. Taigi, atsargos atsiranda iš kredito, o ne atsargos leidžia išduoti kreditą. Yra pinigų daliklis, o ne multiplikatorius.

„Jei padėjai 100 eurų į banką, o bankas palieka tik 1 eurą, o 99 eurus paskolina kitam, tu tais pačiais pinigais naudojiesi per atsiskaitomąją sąskaitą, bet jais naudojasi ir kitas žmogus. Jei šis sugalvoja vėl 99 eurus padėti į banką, tai pastarasis vėl pasilieka tik 1 proc., o likusius vėl paskolina“, - aiškino ekonomistė. Pasak R. Vainienės, nuo euro įvedimo pinigų padaugėjo 7 kartus. „Tačiau, ar buvo infliacija 700 proc.? - Ne. Čia ir slypi didelė klaida“, - įsitikinusi specialistė.

Vėl multiplikatoriaus šmėkla. Jei pamirštume multiplikatoriaus sąvoką, būtų aišku ir kodėl nėra hiperinfliacijos...

LLRI ekspertės teigimu, kalbant apie pinigus, galima kalbėti apie „sveikus“ ir „ligotus“. Pastarieji yra tie, „kuriuos susėdusi centrinio banko valdyba, gerai, kad Lietuvoje galioja valiutų valdymo modelis, ir taip nutikti negali, ir nusprendžia, kiek pinigų dar leisti. Kai palūkanų normos tampa 0,25 proc., tai tie pinigai yra beverčiai“.

„Jų gali kaip į upelį eiti vandens pasisemti“, - vaizdingai kalbėjo R. Vainienė.

Ekonomistė pacitavo ir jos redaguotos R. Baaderio knygos ištrauką:

„Visi, susiję su šita sistema, entuziastingai palaiko pseudosistemą. Niekas nenori tikrų pinigų, visi nori lengvų pinigų. Politikams patinka lengvi pinigai, nes valstybė ir jos valdantysis elitas gali švaistytis ir nebijoti prasiskolinti, nes nereikia rūpintis, kaip skolas grąžinti. Be šios, netikrų pinigų, sistemos, jie netektų galios ir pragyvenimo šaltinio [...] Bankams irgi patinka lengvi pinigai, nes jie gali lengvai paskolinti ir kelis kartus padidinti savo pajamas iš palūkanų. Ir verslininkams patinka lengvi pinigai, nes jiems patinka skolintais pinigais besišvaistantys klientai. Ir paprastiems žmonėms patinka lengvi pinigai, nes jie gali patenkinti savo dabartinius norus ilgai netaupydami“.

Kas yra „tikri“ pinigai? Auksas, platina? Nėra pasaulyje universalios kainos (vertės) mato. Be to, aukso (platinos etc.) kainos irgi išreiškiamos „netikrais“ pinigais (doleriais).

Dabar taupo tik kvailiai

Tačiau jei visiems patinka tokie pinigai, kodėl negalime laimingai taip ir gyventi?

„Už nepadengtų pinigų emisijos slypi milžiniškos blogybės. Viena blogybė – infliacija. Šis žodis yra praradęs savo pirminę reikšmę. Dabar infliacija – vartotojų kainų indeksas, kainų kilimas, tačiau iš tiesų kainų kilimas yra infliacijos pasekmė. Infliacija yra pinigų kiekio didėjimas ir piniginio vieneto vertės praradimas“, - kalbėjo ekonomistė.

Priežasčių ir pasekmių sumaišymas. Infliacija ir yra vartotojų kainų indeksas. Jei infliacija yra pasekmė pinigų kiekio didėjimo, tai norėčiau būti p. R. Vainienės darbdaviu – sakyčiau, kad algos jai niekada nekelsiu (pinigų daugiau neduosiu), nes tai vis tiek „infliacija“, kam vargti☺

LLRI atstovė pastebėjo, kad per greitas pinigų kiekio didėjimas pamynė žmonių vertybes: „Dabar žmonės taupyti nenori. Jie pinigus išleidžia investicijoms, o tai patinka valdžiai, nes tai apmokestinama. Infliacija perskirsto pajamas tarp žmonių. Naujai atspausdintus pinigus pirmieji gauna valstybių biudžetai, komerciniai bankai ir toliau grandinė tęsiasi. Paskutiniai juos gauna darbuotojai, todėl ir pastebime, kad algos kyla vėliausiai – pirmiausia brangsta visos prekės“.

Įmonių investicijos neapmokestinamos PVM, be to, atimamos iš pelno mokesčio bazės.

Pasak ekonomistės, jei pinigų kiekis būtų ribotas, o prekių būtų gaminama daugiau, tai kainos kristų. „Žmonės ilgai gyveno kainų mažėjimo sąlygomis, jie pasitaupydavo ir ateityje galėjo už tą pačią sumą nusipirkti daugiau. Dabar taupo tik beprotis, nes palūkanos nepadengia infliacijos. Dabar žmonės skuba imti paskolas, jei tik gali susimokėti palūkanas, nes žino, kad taupydami niekada būsto nenusipirks“, - sakė R. Vainienė.

Defliacija moderniose ekonomikose turi daug trūkumų – algų mažinimas turi neigiamų pasekmių motyvacijai ir našumui, didėja reali skolų našta, todėl lengva patekti į defliacijos spiralę. Defliacija, esant net 0% nominalioms palūkanų normoms, gali reikšti dideles realias palūkanų normas.

Paminėdama austrų ekonomikos mokyklos atstovų idėjas, ji pabrėžė, kad, jos nuomone, prie valdžios jokio kapitalizmo nėra: „Nes nėra esminio dalyko – pinigų. Pinigai nebėra rinkos produktas, tai yra valdžios produktas, kuris keičia žmonių prioritetus“.

Kaip veiktų privačių pinigų sistema? „SEB leistų savo, „Snoras“ savo banknotus, jie konkuruotų, o žmonės pasirinktų geriausius? Naivoka. Be to, privatūs bankai kredito pagalba ir dabar sukuria didžiąją dalį pinigų.

Kas vyksta, esant infliacijai? „Visos kainos tampa nebe rinkos kainomis, kurios perduoda informaciją apie tikrąją vertę. Dabar kaina tėra pinigų kiekio daugėjimo išraiška. Kai mes skundžiamės infliacija, tai neturi jokios reikšmės vertei. Žinoma, dabar prekių daugėja, bet pinigų daugėja daug didesniais kiekiais“, - teigė R. Vainienė.

Esant stabiliai, pavyzdžiui, 1-3% infliacijai, santykinės prekių kainas visai nesunku susiskaičiuoti.

Ekonomistė tiki, kad tikrųjų Europos centrinio banko politikos padarinių Europa dar nepajuto: „Tikrąjį kainų didėjimą pajusime dar po metų. Kol kas bankai nedrįsta skolinti, pinigai dar nepateko į rinką. Bet vos jie pagalvos, kad ekonomika atsigavo ir paleis pinigus į rinką, mes pajusime milžinišką infliaciją. Ir ne 2 proc., o hiperinfliaciją. Tai neišvengiama“.

Vėl klaidingas manymas, kad bankai skolina iš savo rezervų CB-e. FED, Anglijos bankas, ECB jau senai padidino pinigų bazę daug kartų, tai kodėl iki šiol nėra tos hiperinfliacijos? Paklausim p. R. Vainienės to ir po metų☺

R. Vainienė teigė, kad infliacija yra nematomas mokestis, kai brangstant prekėms valdžia surenka daugiau mokesčių. „Valdžia gauna pinigų tiesiog atsispausdinusi pinigų ir juos dar apmokestindama. Dėl to tokie pinigai labai patinka politikams. Būtent todėl nematome šalių, kurios grįžtų prie tradicinių (padengtų – DELFI) pinigų, bet šiam laikui tai būtų išsigelbėjimo ratas. Ne, pinigai neatgyveno, čia įvyko rinkos prekės užgrobimas“, - įsitikinusi ekonomistė.

Brangstant prekėms, žmonės perka mažiau prekės vienetų, o mokesčiai mokami nuo vertės (= kaina · kiekis). Todėl ar biudžetas iš to išlošia? Vargu, ypač kai brangsta importas (energijos šaltiniai etc.), nes žmonės negauna daugiau pajamų iš importuojamos prekės pabrangimo.

Ekonomikos nuosmukis – sistemos gijimas

Aiškinimų, kodėl pasaulį užklupo visuotinė ūkio krizė, būta daug, tačiau R. Vainienė tiki, kad atsakymas slypi austrų ekonomikos mokyklos atstovų filosofijoje. Tai – neatsakinga pinigų dauginimo politika.

Būtent, austrų mokykla yra daugiau filosofija, o ne teorija. Matematinė išraiška jos beveik nėra, todėl sunku interpretuoti, ką ji sako.

„Ne ekonomikos kritimo metu yra krizė – tai tik gijimas. Krizė, kai ekonomika auga ir taip suklaudinami verslai, žmonės ir tie patys bankai. Augant ekonomikai joje nebuvo daugiau sutaupyto pinigų, - tęsė ekonomistė. - Ekonomikos gijimas galimas tik tada, jei nėra išvirkščijama dar daugiau infekcijos (nepadengtų pinigų – DELFI)“, - kalbėjo ekonomistė.

Krizė kaip gydytojas... kažkur girdėta☺ Prezidento Herberto Hoover‘io išdo sekretorius Andrew Mellon apie krizes: „It will purge the rottenness out of the system. High costs of living and high living will come down. People will work harder, live a more moral life. Values will be adjusted, and enterprising people will pick up the wrecks from less competent people.“

LLRI atstovė tiki, kad ekonomikai atsistoti ir greitai susidoroti su nuosmukiais galima tik valstybei nesivieliant į gelbėjimo planus. „Neįmanoma kapitalistinė sistema, kai pagrindinis jos produktas – pinigai – yra valdžios rankose“, - tikino ekspertė.

R. Vainienė toliau atkreipė dėmesį į tai, ką skelbia ekonomistas R. Baaderis:

„Leninas yra pareiškęs, kad geriausias būdas sunaikinti kapitalistinę sistemą yra nuvertinti jos valiutą. Nuolatinės infliacijos procesu valstybė gali tyliai ir nepastebimai konfiskuoti didžiąją piliečių turto dalį. Leninas buvo teisus. Nėra subtilesnės priemonės apversti visuomenės pamatus nei valiutos nuvertinimas [...]

Tai kur gi tas valiutos nuvertėjimas?

Didesne nei ketvirto dešimtmečio krizėje tapsiančioje didžiojoje depresijoje dabartinio ir ankstesnių infliacijos ekspansijos etapų bei jų atnešamų popierinių ir kreditinių pinigų tvano žmonės vėl ims nepasitikėti laisva rinka. Vis labiau pasitikės socialistinėmis prieš laisvę nuteikinėjančiomis pavydo ir neapykantos sirenų dainomis. Krentant pinigų vertei, nunyks vidurinioji klasė, todėl politikos šarlatanai sulauks vis daugiau palaikymo. Prasidės chaosas, maištai, išaugs nusikalstamumas, galbūt net kils pilietiniai karai ir visa tai paruoš kelią politiniam totalitarizmui. Kaip audros pranašas horizonte pasirodo veiklos žmogus, padėsiantis grįžti į barbarystę. Didėjant ekonominiam skurdui, žmonės patikės politinių propagandistų šūkiams ir ims remti tuos politikus, kurie atidžiau pažiūrėjus yra kalti dėl to skurdo“.

„Taigi savotiškai gyvename pragare ant žemės. Todėl, kad nebėra rinkos, nebegalime normaliai taupyti ir kaupti kapitalo, kuris yra pravalgomas. Todėl nebegalime kaupti gerovės ateitiems kartoms“, - ekonomisto išvalgomoms pritarė R. Vainienė.

Rinka viską išspręs... Bandau dar kartą: pagrindiniai pinigų kūrėjai yra privatūs, rinkoje veikiantys bankai.